

אליו דבר מאת רעהו יתעורר בו הרצון לשלם עבورو, ואם לא יוכל לעשות זאת, לבו ירגיש בחותמת התשלומיין — וזו היא אשר נקרא לה בשם „הוֹדָה“.

אבל הנוטל ישאוף תמיד למשוך אליו את כל אשר יוכל, הן בגזילה והן בתרמית והן במתנה, ובקרוב לבו יחשוב כי הכל שלו הוא, ובשבילו. על כן בהגיעו דבר טוב, אשר הטיב עמו חבירו, לא ירגיש בחותם תשלומיין כלל. הוא אשר נזכרנו: «כפוי טובה», — ואם תראה את הנוטל כי יודה, ולפעמים גם באופן יפה מאד, אל תאמין בו ובהודאותו, כי בשפטינו יחנוף, ولבו בל עמו. אך באשר בחפותו לסבב אליו עוד טובות רבות ומנתנות חשובות, יתלבש בכוסות מכל הטוב, נמצא שגם הוֹדָהוּ — נטילה היא, כי כך היא כונתה.

כללו של דבר: הכרת טובה היא תולדת כח הנתינה, וכיפוי טובה היא תולדת כח הנטילה.

פרק י"ב העולם המתוקן

שאلونי: אם באמת חפץ הש"ת שלא יהיה האדם לנוטל, אלא שיסתפק בכל אשר יגיע אליו על ידי עצמו, אם כן למה בראש האנשים בעולם אחד יעשים לחברתיים. הלא טוב היה אם כל אחד מבני האדם נברא בעולם מיוחד לעצמו ולא תהיה אפשרות לקנאה ותחרות*).

ותהי תשובה פי שניים:

ר א ש ו נ ה, אלו לא נברא האדם חברתי לא היה בחור בין נטילה לננתינה, אלא הנטילה הייתה נשלה ממנה בכח הטבע. אבל חפץ ה' בבריאות האדם היה שיבחין בין טוב לרע וימחר בטוב, ע"כ ניתנו בו שני הכוחות גם יחד, ויושם עליו לבחור בכח הננתינה ולחזק את כח הנטילה; וזה הצלחתו בעווה"ז והבא. ועל זה אמרה התורה: "החיים והמות נתתי לפניך... ובחירה בחיים".

ושנית, כי אילו לא היו בני האדם חברתיים, ולא היו צריכים זה לזה, הלא לא הייתה אפשרות גם לכח הננתינה, כי למי יתן האדם אם לא יהיה מי שיקבל ממנו;

* ועיין עוד במאמר „הפרט והכלל“.

וחזר אחד החברים וישאלני:

אם כן הוא, שאין מציאות לנוטן בלתי אם יהיה גם אשר קיבל ממנו, הלא יש גם רעה רבה במעשה הנוטן, כי יעשה את חבירו לנוטל? וגם כי א"א שהיה העולם מתוקן כלו, שאם יהיו כל בני האדם לנוטנים, מי הוא זה אשר יקבל מהם?

והנה שאלות יפות שאל, אבל המעמיק לחשוב ימצא שהענין מתרברר מעצמו. וזה: הפרש גדול יש בין "המקבלים" ובין "הנתלים", וכן בין "הנתון" ל"אשר יקחו ממנו". ויש לנו להזכיר שלא גערב את המושגים.

יש אדם אשר יקח גם יקחו ממנו, — הוא בעל כח הנטילה, אשר לקיחתו באה משורש אהבת עצמו, ויקח ולא יתנו מאומה, וכי יקחו ממנו הוא מאשר אין בידו למונען.

ויש, אשר יתן גם יקבל, — הוא בעל כח הנטינה, אשר נתינתו נובעת מקור הטוב שבלבו, ובعد אשר יקבל יתמלא לבו בתשלומי הכרת טובתו, באור הדבר, כי שניהם, בעל כח הנטינה, כמו כן גם בעל כח הנטילה, שניים משלימים עבור מה שיגיע אליהם ברוב הפעמים. אמנם הנוטן לא יחווץ לקבל בלי תשומין, ולכל הפחות ישלם בהכרת הטוב, והנותל לא יחווץ לשום מאומה, ורק כאשר לא ניתן לו בלי תשומין, או בעל כרחו ישלם. ומעתה, לאחר שאדם זה, אשר כח הנטינה בו, ישלם למיטב עמו בהכרת הטוב, הלא בעשותו ככה לא יתפתח בו כח הנטילה לעולם, אם גם הרבה יקבל מאחרים.

זה דבר העולם המquelק:

ירבו בו הנוטלים אשר יקחו ויתחפזו איש מרעהו. סדר חברתי כזה הוא אשר ירבה את הקנאה והתחרות ויביא לידי מלחמות ורציחות, גזירות ורעות, כאמור בפרק הראשון.

אבל העולם המתוקן:

כל אדם נותן ומטייב, ולבבו יביע הכרת טובה על אשר קיבל מרעהו. חברת בני אדם, בהיותה ככה, היא החברה המתוקנה והמאושרת, רבת השלום והאהבה, והיא אשר יחווץ ה' בה.

ויש רמז לעניין זהה במעשה המובא במדרש רבה (פ' נח, ל"ג, א').

כתוב שם, שאלבנסנדר מולדון הילך אל מלך קזיא, לאחרורי הרוי חסר, ויבקש לדעת איך דנו שם את דיןיהם. ויהי היום, ויבאו שני אנשים לדין,

האחד קנה מhabרו קרקע של אשפה, ומצא בה מטמון. הוא טען, שבבדעתו היה רק לקנות את הקרקע, אבל לא את המטמון, ועל המוכר לחת את המטמון. והמוכר טען שמכר את הקרקע וכל אשר בו, והמטמון של הקונה ויפן אליהם מלך קציא, וישאל אם יש להם בניים ובנות, וימצא שלוה יש בן, ולזה יש בת. ויהי משפט המלך, שבניהם יתחנו ויקחו את האוצר. ראה המלך את אלכסנדר מתחמי, ושאל אותו: «מה, לא טוב דעתך? אם היה דבר כזה אצלכם, איך היותם דנים אותו?»

אמר לו אלכסנדר: «היו הורגים אותם גם שניתם, והמלכות הייתה לוקחת ממונם של שניתם.

שאל אותו מלך קציא: «אם המשמש זורחת אצלכם?» אמר לו: «הן». שאל אותו שוב: «היש אצלם בהמות?» אמר לו: «הן».

אמר מלך קציא אלכסנדר: «לא ביכולתכם יורד הגשם ולא ביכולתכם המשמש זורחת לכם, אלא ביכולת הבהמות, שנאמר: «אדם ובהמה תושיע ה', אדם ביכולת בהמה».

המדרש יראה לנו במעשה הנפלהה הזאת, את המרחק הרב והעצום שבין הנותנים והנותלים.

כש באו שני נותנים, וכל א' לא חפץ לקבל מרעהו, ויקריבו את משפטם לפני מלך הנותנים, הוא דין להם: «השתתפו»; כי כהה היא מدة הנותנים, להשתתף בנינה וגם בקבלת, יהיו העולמים שלם. ובלב מלך הנוטלים היה משפט אחר, ויאמר לדון את הנותנים הצדיקים, כמחוריבי עולם, משפט מות. וכל אשר להם, גם לבניהם לא יהיה, אלא יוקח למלכות.

אבל מלך הנותנים בו יבוז לו באמרו: הלא בהמה טובת מך, ואם אתה גם חייה תחיה, ביכולת הבהמה הוא, אשר אם גם לא תדע להטיב, אבל גם לא תרע כמוחך.

נמצינו למדים כללו של דבר: הנותלים מריעים זה לזה, כי הנוטל עשה גם את זה שנטל ממנו לנוטל כי יילך וידרשו ממנה את אשר נתחייב לו בנטילתו. אבל הנותנים משלימים זה את זה, כי הנוטן יעשה גם את המקבל לנוטן בהכרתו את טובתו אשר קיבל.

פרק יג אהבת ה'

עבדת האל בינוי על יסוד הכרת הטוב. הלא כה מפורש הוא בכל ספרי הקודש, אשר על האדם להודות לה' הטוב על כל הטובות אשר יעשה לו וכי בשבילים עליון לקיים את כל המצוות והחוקים והתוראות. גם ירמו על דבר הטמוד זה בראשון לעשרה הדברים, אשר גילת האל ב"ה גילוי גמור לכל העם במעמד הר סיני, והוא: "אנכי ה' א' אשר הוציאתי מארץ מצרים מבית עבדים". הרי שהוכיר "אשר הוציאתי מארץ מצרים", וגם הוסיף "mbiut ubdym", לעורר את רגשות הכרת הטוב.

הן יכול האדם לעבוד את בוראו גם מיראת העונש, שירא ויפחד שלא יושב לו כרעתו, ויקיים בזה את המצוות והחוקים, זו היא תחילת המדריגות בעבודת ית', אבל עבודה שיש בה מן השילימות, תהיה רק בהרגשת ההודאת.

ואמרו חז"ל: "כל הכופר בטובתו של חברו, לבסוף קופר בטובתו של הקב"ה", את המאמר זהה ביארו ביאור נפלא אחד מגדולי חכמי המוסר, הוא רבנו נחום זאב זייז צ"ל מקלם. וכہ אמר: —

הן האדם יתנהג בכל מעשיו כפי כחו נפשו. אם כען הוא, יכuous בכל עניין שיביאו לזה, ואם גאה הוא יתגאה בכל מקום שהוא. אם טוב הוא יתנהג בטובה עם הכל, וכן רעה-לבב, ברעתו. לא יכול האדם לשאול או ללוות מרעהו אייה כח מכות הנפש אשר יחסר לו. על כן, כפי-התובה, לא רק כלפי בני האדם יהיה כן, אלא כמו אשר יכופר בטובתו של חברו, ככה יכופר בטובתו של הקב"ה, ולא יפריש, כי זה אשר כפי-התובה כח היה בנפשו גם בבו לפניו האל ב"ה, יתנהג כפי הכח הזה. וכאשר יודה האדם לאלהותיו, וירגש בכל לבבו ונפשו, כי חייב הוא בתשלומי כל הטובות הרבות אשר עשה לו האל, אז יביע לו התודה זאת, אם בקרבו או בהפלה אשר יגשם לפני יתרך. בעשותו ככה, והיה האדם כמו נתן, והקב"ה — כביבול — מקבל, ויזכה האדם בזה למדרגה הכי גדולה, הדביקות בו יתרך, כאשר ידבק הנוטן במקבל, שהיא האהבה הגמורה, כאמור.

על כן תגדל מדריגת אהבת הש"ית, אשר תכבד לknothah, וימעטו מאד אשר יקימו את המוצה הראשונה בקריאת שם, "ואהבת את ה' א' וכו'". כי עד שיגיע האדם לקניין כח לתנינה, והכרת הטוב הבאה ממנו, לא ישיג את אהבה כלל.

הרי התבאר בזה שורש אהבת ואל ב"ה, שהוא — כח הנתינן.

*) עי' מדרש הגדול, שמota א', ח; מובא בתורה שלמה, שמota אותן פה. — העורכים

הוספה לפרק יג

ואשר אמרו „לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה“, מהו „לבסוף“? הנה יש בזה עניין מקום מודר, ואפרנסנו פה בקצרה, והיה למעמיק בו להביני.

כאשר נפטר אדם בבית עולמו, ויבא אל עולם האמת, يتגלו לפניו כל הדברים גאנשר הם באמת, וידע את כל המון טיעותיו אשר טעה, וגודל חטאיו אשר חטא כל ימי חייו. כן הוא, בלי ספק, שהרי אין יוצר הרע בעולם האמת, ואין ישארו לו שם הטיעות? אמנם אמרו חז"ל: (עדרובין י"ט) הרשעים אסילו על פתחו של גינון אגם חורדים בתשובה. והוא תמהה, האם לא ידעו את רעת עונונויותיהם אסילו בעולם ההוא?

אך זה הוא ביאור העניין: היויעה והשאיפה, דברים נפרדים מהם. הלא תראה אשר ירצה ויתהוו האדם לדברים אם כי ידע שיטסידו את בריאותו, ולא יוכל להנצל מן המתהה בידיעה.

והנה לא תקרא תשובה, אלא אשר יעצוב את עונונויותיו ומעשו הרעים. אבל עיבת המעשים, אינה תליה בידיעה בלבד, אלא בשאיפה. והיה כי ישוב, וישנה את שאיפת לבנו, ולא חטא עוד כשהיה או תשובתו שלמה היא.

ויגלו לנו חז"ל בזה דבר נפלא מאד:

כאשר ימות האדם, ונשׁוּוּ שְׁבָה אַל עַולְם הַמִּתְהָמָת הַנִּתְבְּנֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים כַּאֲשֶׁר
הַמִּתְהָמָת יִתְבָּרְרוּ לְפָנָיָה. אֶבְלָשָׂאֵתְהָמָתְהָרָעָות, אֲשֶׁר הָיוּ לָהּ בְּחִיָּה, כִּבְרָוְכָּבָעָוְבָה
בָּה וְהִי לְקִנְיַן הַנִּטְשָׁר, עַל כֵּן אֲפִי שִׁתְבָּרְרוּ הַרְעָות לְנִפְשָׁת כְּפִי אֲמִתָּתְהָרָעָות
בָּה כְּשָׁהִוָּה, זֶה אָמָרָם:

„אסילו על פתחו של גינום“ — שכבר רואים את צורת הרעה כאשר היא — «אין
חווריים בתשובה» השאיפה לרעות היה להם לקין, ולא תפדר מהם.

בכה הוא גם בעניין הנטירה בطنבה. מי ששאייפתו חומרית, והוא מן הנוטלים, אשר לא יכולים להכיר טوبة (כמו שהתרברר בפרק הקולם) גם „לבסוף“, כאשר יגע אל עולם האמת, גם או יהיה כופר בטובתו של הקב"ה. הוא יבין או יידע, את צורך הכרת הטובה, ועד כמה גדול עונו מושוא, אך לא יוכל להרגיש בהוראה, כי קנה לו את כח הנטילה וככה בא עמו הכח הזה אל בית עולמו.

אמנם ההודאה היא הדבקות בו יתברך, והיא השירה הנוכרת במלאים וצדיקים,
ואיך יכול לוכות בעזה, אם תחרר לו הדבקות?
זה הוא המוסר אשר ייסרו חז"ל לכפי הטובה, ויאמרו לו כי יפסיד ח"ז את חלקו
לעולם הבא.